lovgivning og retsvæsen samt administration og bureaukrati. Hertil har Bagge føjet et idéhistorisk aspekt. Det havde nok været klogt at holde staten udenfor, når nu der ikke – følgende forfatterens indledningsvis opstillede præmis – *var* nogen stat inden for den periode og det geografiske område, undersøgelsen udspiller sig i. Det havde i hvert fald været mere retvisende, at holde sig til det, som skete i perioden: magtens centralisering og skabelsen af det nationale, europæiske, middelalderlige kongerige Norge.

Når det er sagt, skal det også siges, at denne bog er skrevet af en lærd historiker med dyb indsigt i Norges middelalderhistorie og med sikkert udblik over europæisk historie. Det er en meget detaljeret fremstilling, som er præget at et ønske om at nå til et helhedssyn. Den ambition er meget rosværdig. Bogen er inspirerende og tankevækkende.

Nils Hybel

MATHIAS ASCHE, WERNER BUCHHOLZ & ANTON SCHINDLING (red.): Die baltischen Lande im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Livland, Estland, Ösel, Ingermanland, Kurland und Lettgallen. Stadt, Land und Konfession 1500-1721. Teil 1-3. Münster 2009-11, Aschendorff Verlag. 305 s., 217s. og 184 s. 26,80, 26,80 og 24,80 EUR.

I årene 1989-1997 udkom syv små bind med titlen *Die Territorien des Reichs im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Land und Konfession 1500-1650*, redigeret af professor Anton Schindling og Walter Ziegler og udgivet af Aschendorff Verlag i Münster. De var og er umådeligt nyttige topografisk-historiske oversigter over reformationstidens og konfessionaliseringens tidsalder. Territorium for territorium, by for by, får man her klar og præcis besked, understøttet af gode kort og bibliografiske henvisninger. Som om det ikke i sig selv var nok, rundede det afsluttende syvende bind af med en række tematiske bidrag. Siden fulgte man succesen op med bind efter samme koncept om Ungarn (2000) og Skandinavien (2003), sidstnævnte anmeldt i *Historisk Tidsskrift* 2005, s. 610-11. Nu er turen så kommet til de baltiske lande, der fylder tre bind. Af indlysende sproglige og politiske årsager er projektet blevet virkeliggjort i form af et samarbejde mellem tyske forskere fra miljøet omkring professor Schindling og *Die Territorien des Reiches* på den ene side og forskere fra de pågældende lande og fra Sverige, hvor der findes folk med speciale i de baltiske landes sprog og historie, på

den anden. Det har sikret adgang til kilder og forskningstraditioner, som er nødvendige for en håndbog af denne type, og det fremgår også af forordet, at de konferencer, der selvfølgelig ligger bag bogværket, har været inspirerende. Alt i alt er der grund til at være redaktørerne taknemmelige for på den måde at have samlet en stor og ajourført viden om områder, der både geografisk og historisk er nærliggende, men som vi af sproglige og historiske (!) grunde alt for ofte tenderer til at ignorere. Når det er sagt, lader det sig imidlertid ikke skjule, at bindene om de baltiske lande ikke helt kan stå mål med de stramt redigerede *Die Territorien des Reiches*. Redaktørerne har måttet gå pragmatisk frem og arbejde med de forskere og den litteratur, der nu engang var til rådighed, uanset om den svarede mere eller mindre godt til det konfessionaliseringsparadigme og den tyske håndbogstradition, som styrer *Die Territorien des Reiches*. Det er gået ud over bøgernes indre sammenhæng, hvor de forskellige bidrag i flere tilfælde hænger dårligt sammen eller gentager hinanden. Til gengæld er temakredsen også bredere, idet både kunst-, sprog- og litteraturhistorie er bredt repræsenteret. Redaktionens egne sammenfattende afsnit bøder også noget på manglerne, ligesom de mange gode kort og oversigter hjælper læseren med at bevare orienteringen i stoffet. Andet bind har umiddelbar dansk relevans, da det indeholder et nyttigt afsnit af Jens E. Olesen om dansketiden på Øsel (1559-1645). I øvrigt bør det nævnes, at det på ingen måde er nogen let opgave, redaktørerne af disse bind har sat sig. Groft sagt er det, der holder de behandlede områder sammen, at de i senmiddelalderen udgjorde den såkaldte gamle livlandske konføderation og i begyndelsen af 1600-tallet kom under svensk herredømme, men i øvrigt politisk, religiøst, sprogligt og kulturelt udgjorde et overordentligt sammensat område med svage statslige og kirkelige institutioner. Midten af 1500-tallet var vidne til et næsten totalt sammenbrud i de i forvejen svage statslige strukturer, og i det opståede magtvakuum tog både Sverige, Polen-Litauen og Rusland for sig af retterne. Danmark fik som bekendt i 1559 også en lille del af kagen i form af den store ø Øsel ud for Estland, indtil den i 1643 ved freden i Brømsebro blev en del af det svenske østersøimperium. Det var med andre ord et *Wild East*, og man gribes uvilkårligt af trang til kontrafaktiske analyser, for hvordan ville Baltikums eller Nordens historie have set ud, hvis Frederik II's lillebror Magnus havde haft de fornødne evner til at etablere sig som en selvstændig magtfaktor i øst? Som det gik, står han som en tragisk skikkelse, der endte med at spille russernes spil, før han flygtede til polakkerne, hvor han døde 1583. Resterne af hans tiltænkte hertugdømme var på

det tidspunkt for længst overtaget af storebror Frederik II, der konsoliderede det, men som efter Syvårskrigens strabadser i øvrigt ikke havde nogen intentioner om at kaste Danmark-Norge ud i et baltisk eventyr.

Som man forstår, kommer de tre bind tematisk vidt omkring, og det er kun godt. Alligevel er der grund til at fremhæve to større bidrag, fordi de både ud fra en traditionel begivenhedshistorisk og fra en komparativ synsvinkel har størst relevans, nemlig Aleksander Loits afsnit i bind 1 om reformation og konfessionalisering i landområderne og Enn Tarvels tilsvarende afsnit i bind 3 om kirke og borgerskab i byerne. Disse to bidrag, der stammer fra hver sin tidligere professor og leder af det svenske Institut for Baltiske Studier ved Stockholms Universitet, danner en slags rygrad, som man med fordel kan begynde med og derefter inddrage større eller mindre dele af det øvrige stof.

Sebastian Olden-Jørgensen

Björn Asker: Karl X Gustav. En biografi. Lund 2009, Historiska Media. 335 s. 169 SEK.

De seneste års kraftige vækst i historiske biografier har også kastet en række biografier af de nordiske konger af sig. I Danmark kan man nævne Ulrik Langens biografi af Christian 7. (*Den afmægtige*, Jyllands-Postens Forlag 2008), Jens Engbergs af Frederik 6. (*Den standhaftige tinsoldat. En biografi om Frederik 6*, Politikens Forlag 2009) og Knud J.V. Jespersens af Christian 10. (*Rytterkongen. Et portræt af Christian 10.*, Gyldendal 2007). Endnu mere tydeligt er dette på den anden side af Øresund, hvor de sidste ti år har budt på nye biografier af blandt andre Gustav Adolf (Sverker Oredsson: *Gustav II Adolf*, Lund 2009), Karl 9. (Lennart Hedberg: *Karl IX. Företagarfursten och envåldshärskaren*, Stockholm 2009), Karl 11. (Göran Rystad: *Karl XI. En biografi*, Lund 2001) og – naturligvis, fristes man til at sige – krigerkongen *par excellence*, Karl 12. (Bengt Liljegren: *Karl XII. En biografi*, Lund 2002.) Men også en anden og ikke mindst i et dansk perspektiv nok så interessant konge, Karl 10. Gustav, har fået en moderne biografi, nemlig historikeren Björn Askers portræt af Karl X Gustav.

Björn Asker er en beskeden mand, som i indledningen skruer læserens forventninger ned ved at betone, at dette ikke er »en stor vetenskaplig biografi«, idet en sådan kræver, »att källmaterialet underkastas en systematisk och tidsödande genomgång«. Mens vi venter på det, har